

TMMOB
TÜRK MÜHENDİS ve MİMAR
ODALARI BİRLİĞİ

ERDEMİR
GERÇEĞİ

SEKTÖREL RAPOR DİZİSİ: 4

KASIM 1994, ANKARA

ISBN 975-395-132-9

Baskı:
MF Ltd. Şti.
Mithatpaşa Cad. 62/21 Kızılay
Tel: 425 37 68 - 417 89 99 - ANKARA

Baskı Tarihi:
Kasım 1994

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
I- DÜNYA'DA DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜ	7
II- TÜRKİYE'DE DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER	11
III- EREĞLİ DEMİR -ÇELİK İŞLETMELERİ	14
IV- ERDEMİR'İN ÖZELLEŞTİRİLE MESİNİN GERÇEK AMACI VE OLASI SONUÇLAR	22
V- ÖNERİLER	23

SUNUŞ

Son yirmi yıldır özellikle ABD ve İngiltere’de ortaya çıkan ve daha sonra yaygınlaşan, halk kesimlerinin çıkarlarına bir saldırı niteliği taşıyan özelleştirme ideolojisi, başta IMF ve Dünya Bankası olmak üzere uluslararası finans kuruluşları aracılığıyla tüm ülkelere ve Türkiye’ye her sorunun çözücüsü, sihirli bir formül olarak sunulmuştur.

Sermayenin sahip olduğu bütün araçlarla, özellikle medya tarafından desteklenen, propagandası yapılan ve yoğun beyin yıkama ile bir fetiş haline getirilen özelleştirme, aslında kamu mülkiyetinin yerli ve yabancı sermayeye devredilmesini amaçlamaktadır. İstikrar ya da yapısal uyum programları adıyla ileri sürülen ve özelleştirmenin ağırlıklı olarak yer aldığı uygulamalar, yerli ve yabancı sermayenin, yaşanan toplumsal bunalımı kendi lehine çözmesinde, sosyal devlet gibi sistem içi kazanımlardan kurtulmasında, sendikaları geriletip tasfiye etmesinde çok önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Ülke çıkarlarına aykırı, ekonomik gerekçelere dayanmayan özelleştirme tartışmalarına artık son verme, üretime dayalı, planlı bir sanayileşme ve kalkınma stratejisini yaşama geçirme zamanı gelmiş, geçmektedir. TMMOB’un başından beri karşı çıktığı özelleştirme uygulamaları, bugün halk kesimleri ve onların temsilcisi örgütlerce yoğun bir biçimde protesto edilmekte, bir yandan kitlesel eylemlerle, bir yandan da hukuk savaşı ile mücadele yürütülmektedir.

Hazırlanan bu Rapor, ülkemizin tek “yassı mamul” üreticisi, toplam ihtiyacın % 60’ını karşılayan, karlı ve teknolojisi yeterli ERDEMİR ile ilgilidir.

Raporda açıkça görüleceği gibi, hiçbir ekonomik gerekçe gösterilmeden, devlet tekeline karşı çıkma gerekçesiyle özel tekel yaratılmasına, kamu payının çok düşük bir değerle özel kesime peşkeş çekilmesine, ülkenin bu stratejik öneme sahip tesisi üzerinde kumar oynanmasına, çalışanların tedirgin edilmesine, TMMOB olarak karşıyız ve sonuna kadar bu tür yaklaşımlarla mücadele edeceğiz.

I- DÜNYA'DA DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜ

Başta madencilik ve taşımacılık olmak üzere, sanayinin ve ekonominin çeşitli sektörleri ile çok yönlü ilişkiler içinde bulunan demir-çelik, lokomotif görevi yapan bir sektördür. Bu anlamda, bu sektörün üretim ve tüketim ölçütleri, sanayileşme düzeyinin belirleyici unsurları olarak kabul edilmektedir.

Dünya'da 720 milyon ton/yıl düzeyindeki çelik üretiminin % 70'i cevher ve kömüre dayalı, yüksek fırınlı entegre tesislerde ve birden çok ürün elde edilerek; % 30'u da hurdaya dayalı elektrikli ark ocaklarında kütük ürün olarak üretilir.

ÜRETİM YÖNTEMLERİNE GÖRE HAM ÇELİK ÜRETİMİ

Ülke Adı	Entegre Tesisler	Ark Ocaklı Tesisler
Rusya	86.2	13.8
Japonya	68.2	31.4
ABD	61.6	38.4
Almanya	79.7	20.3
G. Kore	70.9	29.1
Fransa	71.1	28.9
İngiltere	76.1	23.9
Dünya Ortalaması	71.7	28.3
Sanayileşmiş Ülkeler Toplamı	67.1	32.9
Batı Ülkeleri Toplamı	66.9	33.1
Türkiye	39.1	51.9

Kaynak: International Iron & Steel Institute, "Steel Statistical Yearbook, 1993, s. 10-11

Kentleşme sürecinin ilk aşamasında alt yapı faaliyetlerinin yoğunluğu, uzun ürünlere talebi artırmış; zamanla otomotiv, gemi sanayii, beyaz eşya, madeni eşya ve makina imalatındaki gelişmeler sonucunda ise, yassı ürünlere yönelik talep yükselmiştir.

Bu bağlamda, tüketilen çeliğin cins ve miktarı, bir gelişmişlik ölçütü olarak kabul edilir olmuştur.

ÜLKELERE GÖRE ÇELİK ÜRETİMİ, TÜKETİMİ VE KİŞİ BAŞINA TÜKETİM

Ülkeler	HAM ÇELİK ÜRETİMİ			HAM ÇELİK EŞ DEĞERİ Tüketim			Kişi başına tüketim		
	1991	1992	1993	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Japonya	109.6	98.1	99.6	99.2	84	82.4	800	676	663
SSCB	132.8	118	95.4	131.9	114.9	95	455	395	327
Almanya	42.2	39.7	37.6	39	38.5	34.1	488	479	423
G. Kore	26	28.1	33	26.1	23.2	25.4	602	532	582
İtalya	25.1	24.8	25.9	26.6	25.8	23.5	461	446	407
Brezilya	22.6	23.9	25.1	9.9	10.2	10.9	65	66	70
Hindistan	17.1	18.1	18.5	20.3	19.1	22	24	22	25
Fransa	18.4	18	17.1	16.6	16.1	14.4	291	280	251
İngiltere	16.5	16.2	16.7	14.6	13.4	13.1	253	232	226
Kanada	13	13.8	14.4	10.6	10.3	12.2	393	375	445
Bel.-Lüks.	14.7	13.4	13.5	4	4	3.8	391	381	366
İspanya	12.9	12.3	13	11.2	10.7	10	286	274	256
Tayvan	11	10.7	11.9	18.9	21.3	23.9	920	1024	1149
Türkiye	9.3	10.3	11.4	7.4	7.5	10.6	129	128	172
Çek ve Slovak C.	12.1	11.1	10.8	6.3	4.7	5.2	401	298	331
Polonya	10.4	9.8	9.9	5.8	5.7	6.8	151	150	177
Meksika	8	8.4	9	9.1	9.9	11.2	103	111	125
G. Afrika	9.4	9.1	8.6	5	4.4	4.4	129	110	111
Avustralya	6.2	6.8	7.7	4.9	5.3	5.3	284	303	302
K.Kore	7	7	7	7.5	7.5	7.5	339	328	327
Hollanda	5.2	5.4	6	4.8	4.5	4.3	317	296	283
Romanya	7.1	5.4	5.4	5.9	3.5	3.3	352	351	357
İsveç	4.2	4	4.1	3.3	3.4	3.1	416	437	393
İran	2.2	2.9	3.7	8.4	9.7	6.3	141	158	102
Venezuela	3.3	3.4	3.4	2.7	2.1	2.7	138	105	133
Finlandiya	2.9	3.1	3.3	1.5	1.4	1.5	292	277	298
Endonezya	3.1	2.9	3	4.4	4.4	5	24	23	26
Diğer Ülkeler	29.9	28.4	30	63.3	67.7	68.3			
Dünya Toplamı	737.1	722.7	725.3	736.5	720.9	720			

Kaynak: IISI, Steel Statistical Yearbook, 1993

Dünyada kişi başına ortalama 180 kg olan çelik tüketimi, gelişmiş ülkelerde 450 kg dolayındadır. Dünya'da ekonomik durgunluk ve rekabetin hızla arttığı 1993'te, sanayileşmede lokomotif sektör olan demir-çelik önemli ölçüde etkilenmiştir.

1990'da 770,2 milyon ton olan ham çelik üretimi, 1992'de 722,7 milyon tona düşmüş, 1993'te küçük bir yükselişle 725,3 milyon tona çıkmış, ancak 1990 düzeyine erişememiştir⁽¹⁾.

1993'te ham çelik üretiminde, sanayileşmiş ülkelerde % 4, Japonya'da % 2, ABD'de % 8, dağılan SSCB'de % 17 azalma; Çin, Güney Kore ve gelişmekte olan ülkelerde ise sırasıyla % 20, % 9 ve % 7 artış görülmüştür.

	HAM ÇELİK ÜRETİMİ (Milyon Ton)			HAM ÇELİK EŞ DEĞERİ					
	1991	1992	1993 ⁽¹⁾	Tüketim (Milyon Ton)			Kişi başına tüketim (Kg/kişi)		
	1991	1992	1993 ⁽¹⁾	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Sanayileşmiş Ülkeler (A)	381.2	370.1	376.3	357.8	345.2	331.2	387	374	359
Avrupa Birliği	137.5	132.4	132.5	123.6	119.5	106.9	358	344	308
Kuzey Amerika	92.7	98.2	101.4	103.9	110.2	111	369	383	384
Diğer Ülkeler ⁽²⁾	151	139.5	142.4	130.3	115.5	113.3	452	401	394
Gelişmekte Olan Ülkeler (B)	111.5	117.2	127.6	146.8	151.6	162.2	62	62	66
Latin Amerika	39.6	41.4	43.3	28.5	29.8	33.8	65	67	76
Afrika ⁽³⁾	5.8	5.2	5.8	11.7	12.5	13.2	31	32	34
Ortadoğu	4.7	5.5	6.9	15.1	16.7	13.2	124	132	104
Asya ⁽⁴⁾	64.4	65.1	71.6	91.5	92.6	102	32	32	36
Batı Dünyası (A+B)	492.7	487.3	503.9	504.6	496.8	493.4	153	148	147
Merkezi Planlı ve Geçiş Ekonomili Ülkeler (C)	244.4	235.4	221.4	231.9	224.1	226.6	140	133	134
Dünya Toplamı	737.1	722.7	725.3	736.5	720.9	720	149	143	140

Kaynak: IISI, Steel Statistical Yearbook, 1993.

(1) 1993 rakamları geçicidir.

(2) AB dışındaki Batı Avrupa Ülkeleri, G. Afrika, Japonya, Avustralya ve Y. Zelanda

(3) G. Afrika hariç.

(4) Japonya, Çin, K.Kore ve Vietnam hariç.

(1) IISI, Steel Statistical Yearbook, 1993

1994'ün Avrupa ve Japonya'daki çelik şirketleri açısından zor bir yıl olduğu ifade edilirken, Kuzey ve Güney Amerika ile Güney Kore'de olumlu gelişmelerden söz edilmektedir. Ayrıca gelişme ve istikrarın daha çok gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşması, çelik fiyatlarında oransal iyileşmelere karşın, sanayileşmiş ülkelerdeki çelik şirketlerinde talep daralmasına neden olacaktır⁽²⁾.

Aynı yılda, dünya ekonomisi ve çelik sektöründe karlılığın artacağı ve ham çelik talebinin 720 milyon ton düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir⁽³⁾.

(2) Metal Bulletin, 6.1.1994

(3) IISI, Short Range Outlook, Eylül, 1993

II- TÜRKİYE'DE DEMİR ÇELİK SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER

Türkiye'de 1980'de 2,4 milyon ton olan yıllık üretim, 1993'te 11,4 milyon tona çıkmıştır. Türkiye, rekor düzeydeki bu üretim ile, dünya sıralamasında 16. sıraya yükselmiştir.

TÜRKİYE'DE HAM ÇELİK ÜRETİMİNİN TESİSLERE GÖRE DAĞILIMI

(1000 Ton)

Tesisin Adı	ÜRETİM					
	1991	%	1992	%	1993	%
İSDEMİR	1791	19.2	1779	417.4	1753	15.4
ERDEMİR	1861	19.9	1714	16.7	1656	14.5
KARABÜK	693	7.4	651	6.3	722	6.3
ENTEĞRE TESİSLER TOPLAMI	4345	46.5	4144	40.4	4131	36.2
ARK OCAKLI TESİSLER TOPLAMI	4990	53.5	6110	59.6	7283	63.8
TOPLAM HAM ÇELİK	9335	100	10254	100	11414	100

NOT: ERDEMİR SIVI ÇELİK ÜRETİMİ
1991 1.945.913 Ton
1992 1.809.795 Ton
1993 1.761.688 Ton

Kaynak: ERDEMİR ve DÇÜD

Türkiye'de üretilen 11,4 milyon ton çeliğin % 64'ü (7.283 milyon ton) hurdaya dayalı, elektrikli ark ocaklarında; geriye kalanı % 36'sı (4.1 milyon ton) da, cevhere dayalı entegre tesislerde üretilmektedir.

Türkiye'de kişi başına çelik üretimi 1980'de 72 kg/yıl iken, 1993'te, 160 kg/yıl'a yükselmiştir.

Uzun çelik ürünlerine yönelik ham çelik üretiminin, talebin üzerinde gerçekleşmesiyle, 1993'te 4 milyon ton uzun çelik ihracatı yapılmıştır.

1992'de % 16,7 olan yassı çeliğe yönelik ham çelik üretimi, 1993'te % 14,5'e düşmüştür. 1992'de %69 olan yassı çelik üretiminin tüketimi karşılama oranı, 1993'te % 52'ye gerilemiş; yassı çelik kapasitesi 2 milyon ton ile sınırlı olduğu için, talep, 3,9 milyon tona yükselince, fark ithalatla karşılanmıştır.

Ülkemizde yassı çelik üretiminin yetersizliği yanında, denetimsiz ithalattan kaynaklanan sorunlar da, sektörü olumsuz etkilemektedir. 1993'te yassı çelik üretim açığının % 25'i BDT'den karşılanmıştır. Ancak, BDT ülkelerinden ithal edilen çelik ürünlerinin düşük kaliteli olması, çelik kullanıcı sektörler açısından sıkıntılar yaratmaktadır.

**TÜRKİYE'DEKİ TESİSLERİN HAM ÇELİK ÜRETİMİ VE TOPLAM
ÜRETİMDEKİ PAYLARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI**

Tesisin Adı	Kapasite	1990	%	1991	%	1992	%	1993	%
İSDEMİR	2200	1821	19.5	1791	19.2	1779	17.4	17.53	15.4
ERDEMİR	2000	1941	20.8	1861	19.9	1714	16.7	1656	14.5
KARABÜK	680	606	6.5	693	7.4	651	6.4	722	6.3
ENTEGRE TESİSLER TOP.	4880	4368	46.8	4345	46.5	4144	40.5	4131	36.2
ARK OCAKLI TESİSLER T.	7010	4955	53.2	4990	53.5	6110	59.6	7283	63.8
TOPLAM HAM ÇELİK	11890	9323	100	9335	100	10254	100	11414	100

Kaynak: ERDEMİR ve DÇÜD

III- EREĞLİ DEMİR ÇELİK İŞLETMELERİ (ERDEMİR)

ERDEMİR, 1960 yılında entegre bir demir-çelik tesisi olarak ABD'nin teknik danışmanlığı, teknolojisi ve kredisi ile kurulmuştur.

1965'te üretime başlayan ERDEMİR'in 600 milyonluk kuruluş sermayesinin % 5'i Sümerbank ve Karabük Demir Çelik İşletmeleri'ne, 100 milyonluk bölümü halka, geriye kalan bölümü de eşit oranlarda, İş Bankası, Ankara Ticaret Odası ve ABD firması Koppers Associates SA'ya ait.

ERDEMİR ÜRETİMLERİ Sıvı Çelik Üretimi

Yıllar	Üretim (Ton)
1989	2.013.583
1990	2.031.399
1991	1.945.913
1992	1.809.795
1993	1.761.688

Kaynak: ERDEMİR, 1993

Ayrıca, sürekli döküm tesislerinde, 1.335.984 ton slab üretimi ve sıcak maden (yüksek fırınlarda üretilen sıvı demir) üretimi, 1.670.406 ton olarak gerçekleşmiştir.

YASSI ÇELİK ÜRETİMİ (000 Ton)

Ürünler	1989	1990	1991	1992	1993
Teneke	100	104	93	107	92
Levha	272	311	272	264	318
Soğuk sac	522	522	470	467	433
Sıcak sac	1026	1071	1069	1073	1183
Toplam	1920	2008	1904	1991	2025

Çizelgede izleneceği gibi, 1993 yılında, Kapasite Artırma ve Modernizasyon (KAM) Projesi çalışmaları sonucunda, 92.000 ton teneke, 433.000 ton soğuk çekilmiş sac ve 318.000 ton levha olmak üzere, toplam 2.205.000 ton yassı çelik mamul üretilmiştir.

Ayrıca birikmiş olan 88.000 ton ingot ve 49.000 ton slab stoğu tamamen haddelenmiştir. Sıcak haddehanedeki mevcut fazla kapasiteyi değerlendirmek amacıyla, yerli üretilen slaba ek olarak, 563.000 ton ithal slab haddelenmiş, toplam 2.146.300 ton rulo ve levha üretimi sağlanmıştır.

İşletmede çelik üretimi sırasında oluşan benzol, motor benzol, ksilol, toluol, amonyum sülfat, demir sülfat, pik, granüle edilmiş ve edilmemiş yüksek fırın cürufu, argon, oksijen, asetilen, azot, kok tozu, döküm koku ve ceviz koku yan ürünleri de üretilmektedir.

SATIŞLAR

Ürünler	1989	1990	1991	1992	1993
Teneke	102	101	99	101	107
Levha	289	295	274	250	315
Soğuk sac	510	514	483	468	442
Sıcak sac	1034	1043	1049	1123	1147
Toplam	1935	1953	1905	1942	2001

YURT İÇİ VE YURT DIŐI SATIŐLARIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

Satışlar	1989	1990	1991	1992	1993
Yurt içi	1678	1734	1791	1657	1697
İhracat	257	219	114	285	304
Toplam	1935	1953	1905	1954	2001

1993 yılında yassı elik ithalatında artış olmasına karşın, toplam 2.001.000 ton satış yapılmıştır. Bunun 1.697.000 tonu yurt içi, 344.000 tonu ihracattır.

İHRACATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (1993) 000 ton/yıl

Ülkeler	Miktar	%
Çin	154	50.7
ABD, Malezya, Meksika, Cezayir	110	36.2
Japonya	40	13.1
Toplam	304	100

Şirketin 1993 yılı net satış gelirleri, 1992 yılında 4.801.7 milyar TL iken, %63 artarak 8.032.2 milyar TL'ye ulaşmıştır.

HAMMADDE VE YARI MAMUL GİRDİLERİ

Hammadde	1992	1993
Taő kömürü	1.308	1.411.1
Demir cevheri	1.548	1.737.3
Pelet	810.5	859.5
Kireç taőı	521.9	423.3
Dolomit	204.5	104.2
Kuarsit	43.5	23.8
Kolomonit	1	2
Manganez	12.9	33
Yarı mamül (slab)	505.9	587.5

ÜRETİMDE KULLANILAN GİRDİLERİN HARCAMALARI

(Milyar TL)

Yurtiçi Alımlar	1992	1993
Hammaddeler	279.8	521.8
Malzemeler	870.2	1.360.5
Yurtdışı Alımlar		
Hammaddeler	868	1.635.9
Malzemeler	1.035	2.049.6
Toplam	3.053.6	5.567.8

1993 yılında satınalma işlemleri için 3.685.5 milyar TL'si yurtdışından, 1.882.3 milyar TL'si yurt içinden, toplam 5.567.8 milyar TL harcama yapılmıştır.

Yurtdışı harcamaların 1.635.9 milyar TL'si cevher, kömür gibi ana maddelere, 1.742.3 milyar TL'si yarı mamül (slab) ve 307.3 milyar TL'si ise, yedek parça, ferrdalyaj, refrakter, medrane vb. gibi diğer malzemelerin ithalatına yöneliktir.

Yurtiçi satınalma harcamalarının 521.8 milyar TL'si cevher, kömür gibi ana maddelerin 1.360.5 milyar TL'si ise, diğer malzemelerin alımını içermektedir.

1- İstihdam

1992 yılı sonunda, 7668 kişi olan çalışan sayısı, 31.12.1993 tarihinde 2750'si aylıklı ücretli, 4943'ü saat ücretli olmak üzere, toplam 7693'tür.

Personel	1993
İşçi	4943
Aylıklı	2750
Toplam	7693

Aylık ücretli personelin ortalama çıplak aylık ücreti, 15.492.939 TL, saat ücretli personelin ortalama çıplak aylık ücreti 13.439.925 TL (59.733 TL/saat)'dir.

Şirketin 1993 yılı personel ödemeleri toplamı 2.058 milyar TL, üretim maliyetlerindeki işçilik payı, % 25.3'tür.

KULLANILAN İŞÇİLİK SAATLERİ (Saat/ton)

	1989	1990	1991	1992	1993
Sıvı çelik	6.63	6.49	5.92	6.23	6.12
Son ürün	6.95	6.95	6.04	5.90	5.32

KİŞİ BAŞINA ÜRETİM (Ton/kİşi)

	1989	1990	1991	1992	1993
Sıvı çelik	358	363	387	365	352
Son ürün	342	359	379	386	404

2- Yatırım Faaliyetleri:

Ülkenin yassı çelik ürüne yönelik üretim yapan tek entegre tesisi olan ERDEMİR, 1990'da KAM Projesini başlatarak, 2.000.000 ton/yıl olan üretim kapasitesini, 3.000.000 ton/yıla yükseltmiştir.

Sözkonusu proje kapsamında yapılanlar şunlardır:

I. Adım Tesisleri

- Çelikhane kapasite artırımı ve modernizasyonu,
- 3.ve 4.sürekli döküm tesisleri,
- 4.hava ayrıştırma tesisi,
- Sıcak haddehane modernizasyonu,
- Slab ısıtma fırını,
- Asitleme hattı tadilatı.,
- Bobin hazırlama hattı tadilatı,
- Gemi boşaltma ve gemi yükleme vinçleri,
- Bilgisayarlı üretim kontrol sistemi,
- Liman ve baraj çalışmaları.

II.Adım Tesisleri

- Yüksek fırın sobaları modernizasyonu,
- Kömür enjeksiyon tesisleri - Sıcak haddehane modernizasyonu,
- Soğuk haddehane sürekli asitleme/Tandem hattı,
- Soğuk haddehane sürekli tavlama hattı,
- Temel sistemler, satınalma, stok kontrol, diğer bilgisayar sistemleri,
- Yüksek fırın gazı, ve çelikhane konvertör gazı gazometreleri, gaz karıştırma ve aktarma istasyonu,
- Doğalgaz şebekeleri ,
- Gaz türbünü "Cogeneration Tesisi"

Ayrıca, enerji sistemine yönelik olarak ikinci 154 KV Trafo Merkezi için TEK ile protokol imzalanmıştır. 2. Sıcak haddehane ve modernizasyonu kapsamındaki 13.8 KV Trafo Merkezi için ise, uluslararası ihaleye gidilmiştir.

1989-1993 arasında, KAM yatırımları için 449.316.000 dolar öz kaynaklardan ve 192.970.000 dolar dış kredilerden olmak üzere, toplam 741.286.000 dolarlık harcama yapılmıştır. Bu ise, toplam yatırımın % 50'sini oluşturmaktadır.

3- Sermaye durumu

Kuruluş sermayesi 600 milyon TL olan ERDEMİR'in 1993'te sermayesi 768 milyar TL'den, 2 trilyon 304 milyar TL'ye çıkarılmıştır.

1994'te ise, 3 Temmuz 1994 gün ve 21979 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilen 97/5731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sermaye 2,5 trilyon TL'den, 20 trilyon TL'ye çıkarılmıştır.

4- Finansman :

Şirketin 1993'te net satış hasılatı 8.033.2 milyar liradır. KAM Projesi kapsamındaki bazı tesislerin işletmeye alınması nedeniyle amortisman giderleri 253.8 milyar TL'ye yükselmiş, nakit çıkışı gerektirmeyen kıdem tazminatı 1992'ye göre 176.6 milyar TL olmuş ve uzun vadeli yatırım kredilerinin gider kaydedilen anapara kur farkları, 1992'ye göre 366 milyar TL artmıştır.

Tüm bu etkinliklerin yanında, 597.4 milyar TL dönem karı elde edilmiştir. Ödenecek vergi ve yasal yükümlülüklerin çıkarılmasından sonraki, net kar 421.8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

1993 yılı nakit yaratma gücü 1992 yılına oranla %42 artış göstererek, 1.10974.5 milyar liraya yükselmiştir.

Toplam nakit çıkışların % 25'ini oluşturan 2.905.8 milyar TL tutarındaki yatırım harcamalarının % 46'sı olan, 1.336 milyar TL özkaynaklardan, kalan 135 milyon dolar karşılığı ise, uzun vadeli kredi ile karşılanmıştır.

1993 yılı satış karlılığı, % 5.3'tür.

Stok devir hızı, 1992'de 2.15 düzeyinde iken, 1993'te 2.59'a yükselmiştir. Diğer bir anlatımla 170 günden 141 güne indirilmiştir.

Yıl içinde gerçekleştirilen harcamaların % 64'ü oranında olan 7.426.4 milyar TL işletme ve malzeme giderlerine aittir. En büyük payı ise, 2.268.7 milyar TL ile hammadde ve yardımcı madde alımları oluşturmaktadır.

Personel giderleri 1.777.1 milyar TL, vergi, kira, sigorta ve vb. giderleri ise, 81.5 milyar TL'dir.

Yıl içinde şirket ortaklarına ödenen kar payları 302.6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

93 yılında 435.106.308 bin TL kıdem tazminatı karşılığı ayrılmıştır.

5- Sonuç ve Değerlendirme

Dünya çelik sanayiinde 1990'larda yaşanan durgunluktan, 1993'te kısmen uzaklaşmıştır. Bu anlamda 1990'da 770 milyon ton olan dünya ham çelik üretiminin, 1992'de 722 milyon tona gerilemesine karşın, 1993'te 725 milyon tona yükselmiştir.

Bugün dünya çelik üretiminin ancak % 25'i ticarete konu olmaktadır.

1982'de 645 milyon ton çelik üretiminin % 52.4'ü gelişmiş ülkeler, % 9.3'ü gelişmekte olan ülkeler ve % 38.3'ü merkezi planlı ekonomiler tarafından yapılırken, 1992'de 722 milyon ton üretimin dağılımı ise sırasıyla % 51.3, % 16.3 ve % 32.4 olmuştur.

1982'de ham çelik tüketimine bakıldığında, tüketimin % 47.7'si gelişmiş ülkelerde, % 14.9'u gelişmekte olan ülkelerde ve % 37.4'ü merkezi planlı ekonomilerde gerçekleşmiş, 1992'de ise bu oranlar sırasıyla % 51, % 20.3 ve % 28.7 olarak değişmiştir. Bu ise, merkezi planlı ekonomilerin üretim ve tüketimdeki paylarının azaldığını, gelişmekte olan ülkelerin üretim ve tüketim paylarındaki artışla, ithalatçı ülkeler konumunda olduklarını göstermektedir⁽⁴⁾.

1982'de kişi başına ham çelik tüketiminin bu ülke gruplarında sırayla 359 kg, 66 kg ve 134 kg olmasına karşın, Türkiye'de 1993 itibarıyla kişi başına 172 kg olan çelik tüketimi oldukça düşük düzeydedir.

Avrupa çelik sanayii yıllarca devlet sübvansiyonları ile yaşamaktadır. 1970'lerden itibaren Fransa çelik üreticilerine 16 milyar dolar, İtalya 20 milyar dolar, İngiltere ise, British Steel'e 15 milyar dolar sübvansiyon sağlamıştır⁽⁵⁾.

(4) World Steel Figures IISI, 1993.

(5) Financial Times, 2 Şubat 1993

Ülkemizin ham çelik üretimi 1993 yılında % 11.3 artarak, 11.4 milyon tona yükselmiştir. Üretim düzeyi açısından ise, dünya ülkeleri arasında 16. sıraya gelinmiştir.

- 1993'te ERDEMİR, bugüne kadar en yüksek üretim düzeyine ulaşarak, 2.025.000 ton son ürün üretme başarısını göstermiştir.

- Ham çelik eşdeğeri olarak üretimi ise, 1.656.000 ton dur. ERDEMİR'in ham çelik üretimindeki payı % 14.5'tur. Sıvı çelik üretimi ise, 1.761.688 tona ulaşmıştır.

1993'te yassı çelik tüketim ve ithalatında önemli artışlar görülmüştür. 1992 yılı ithalatına göre % 69'luk artış sözkonusudur.

- Türkiye'nin yassı çelik üretimi, 1992'ye göre % 40 artarak 3.882.000 tona ulaşmıştır. Sonuçta yassı çelik tüketiminin 1993 yılı toplam çelik tüketimi olan 9.218.000 ton içindeki payı % 42'ye yükselmiştir.

- ERDEMİR'de 1992'ye göre, brüt satış karı % 41 artarak, 1.668.7 milyar TL'ye, esas faaliyet karı ise % 30 artarak, 1.008.9 milyar TL'ye ulaşmıştır. 1993'te ülkeye 86.5 milyon dolar kazandırmıştır.

- Brüt dönem karı 597.4 milyar TL ve net dönem karı 421.8 milyar TL'dir.

- Özet olarak, üretim kapasitesi 3 milyon ton/yıl olan ERDEMİR, liman ve doklar, kok fabrikası, yan ürünleri, yüksek fırınlar, çelikhane, sıcak ve soğuk haddehanelerden oluşan dev bir kuruluştur. Türkiye pazarının % 60'sına sahip ve sanayiye hammadde sağlama gibi temel görevi yürüten, ülkenin TEK YASSI ÜRÜN üreticisidir. Aynı zamanda, Türkiye'nin en karlı şirketlerinden birisidir.

IV- ERDEMİR'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİNİN GERÇEK AMACI VE OLASI SONUÇLARI

ERDEMİR hisselerinin % 40'ından fazlası uzun bir dönemdir borsada işlem görmektedir ve Fiyat/Karlılık oranı % 37'yi aşmıştır.

Özelleştirmede amaç, o kuruluşa yeni kaynaklar yaratmak ve bu arada çok dillendirildiği gibi, mülkiyeti tabana yaymak ise, ERDEMİR özelleştirilmiştir.

Bunun da ötesinde, satılabilecek hisse senedi oranı % 50'ye yaklaştığına göre (küçük bir miktar dışında) ERDEMİR 'de özelleştirme bitmiştir. Bundan sonra, ancak "mülkiyet devri" sözkonusudur ki, bu iktisadi değil siyasi, hatta ideolojik bir tercihtir. Zaten, planlanan % 25-30 dolayında bir hisse ile birlikte ERDEMİR'in yönetimini de blok olarak satmaktır. Bunun iktisadi gerekçelere dayandırılması ise, olanaksızdır.

Ülkenin en büyük, cevhere dayalı tek yassı çelik üreticisinin satılması, bir devlet tekelinin devri anlamını taşır. Bu da, Anayasa açısından olanaksızdır. Çünkü, Anayasa devlete hem özel tekel ve kartellerin önlenmesi görevini vermiş, hem de özelleştirmenin (devletleştirmeyi düzenleyen 47. maddeye, tersine işlem kuramını uygulayarak) ancak "gerçek karşılığı" üzerinden yapılabileceğini, gerçek karşılığın hesaplanma usul ve yöntemlerinin de "yasa" ile belirlenmesi gerektiğini hükme bağlamıştır.

Sonuç olarak, ERDEMİR'de özelleştirme bitmiştir. Ama, hala ERDEMİR'de satılacak bir şeyler bulmak, ancak "ideolojik" temele dayandırılabilir ki; bu da "devletin kötü, özel sektörün iyi çalıştıracağı" gibi, doğruluğunu hiçbir zaman, hiç kimsenin kanıtlayamadığı ve kanıtlayamayacağı, o eski "masal"ın tekrar gündeme getirilmesinden başka bir anlam taşımaz. Amaç, "mülkiyet" değişikliğidir ve bu da hangi çevrelerden, hangi amaçlarla ileri sürdükleri bilinen "ideolojik" bir tercihtir.

Türkiye'nin "kalkınma" gibi bir amacı varsa, Türkiye'nin "sanayileşme" gibi bir amacı varsa, kendi "ulusal" sanayiini kurması zorunludur. Bunu, Dünya'da "entegre" olarak yapacağını sananlar, entegrasyonun "mandaterliği" getireceğini de, iyi bilmelidirler.

V- ÖNERİLER

ERDEMİR'in geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yönünde alınabilecek başlıca önlemler şunlar olabilir:

1- ERDEMİR, temel yatırım ve üretim politikaları dışında, siyasal iktidarların direk güdümünden çıkarılmalı ve tam özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır. Partizanca uygulamalara son verilip, adama göre iş değil, işe uygun adam prensibi lafta bırakılmayıp hayata geçirilmeli ve insanın üretici gücü en verimli biçimde değerlendirilmelidir.

2- ERDEMİR Yönetim Kurulu, demir-çelik sektörünü bilen ve ağırlıklı olarak ERDEMİR'in kendi bünyesinden yetişmiş, deneyimli ve birikimli elemanlardan oluşturulmalıdır. Böylece üst yönetimin rasyonelliği ve sürekliliği sağlanabilir

3- Yatırımların planlanmasında yabancı uzman kuruluşların etkisi sınırlı tutulmalı ve kendi elemanlarımızın katkısı belirleyici olmalıdır. Böylece daha gerçekçi yatırımlar planlanabileceği gibi, kaynaklarımızın tasarruflu kullanımı da sağlanabilir.

4- Üretimden satışa bütün birimlerde bürokratik ve hantal yapı gözden geçirilmeli, yerine basit ve dinamik bir işleyiş yaratılmalıdır. Böylesi bir modelin geliştirilmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde tüm çalışan kesimlerin demokratik katılım insiyatifi geliştirilmelidir. İnsana güven temelinde açık ve demokratik bir yönetim anlayışı egemen kılınmalıdır.

5- Her kademe gerçekleştirilecek meslek içi eğitim ile ERDEMİR elemanları, daha üretken kılınmalı ve bilgi birikimi daha üst düzeyde teknoloji üretmeye seferber edilmelidir. Bu anlamda, en önemli kaynağımızın yetişmiş insan gücü olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır.

6- Taşeronlaştırma uygulaması ile aynı işte farklı statüde eleman çalıştırılmasına son verilmelidir. Tüm çalışanların insanca koşullarda yaşayabilecekleri bir ücret statüsü, iş huzuru ve verimliliğin ön koşulu sayılmalıdır.

7- A ve B personeli ayırımına son verilmeli, tüm çalışanların tek bir statüde (aynı derecelendirme sisteminde) bütünleştirilmesi sağlanmalıdır.

8- ERDEMİR bünyesinde Aratırma-Geliştirme çalışmaları yeniden gözden geçirilmeli, bilgi birikiminin değerlendirildiği üretken alanlara yöneltilmelidir. Bu kapsamda üniversitelerin katkısı da sağlanarak üretime yönelik özgün çözümler hedeflenmelidir.

9- Yetkiler tepede toplanmayııp tabana yaygınlaştırılmalı, elemanların sorumlulukları ölçüsünde yetkileri de geliştirilmelidir. Elemanların kişisel inisiyatifi ve cesaretlerini köreltici değil, geliştirici bir ortam yaratılmalıdır.

10- Tüm bu düzenlemeler, insanları, işinden olmak gibi endişelerden uzaklaştırarak yeni bir atılım yaratmak mümkündür.